

6 כובעי החשיבה סדנה לתלמידי כיתה ד'

להעלות נושא "בוער" לדין ולתת לדין להתנהל באופן חופשי במהלך כמה דקות.

לשאל איך התנהלה השיחה. אילו סוגים של דברים עלו בדין (חיוביים, שליליים, רעיונות, רגשות, עובדות, השערות וכו').

לבקש מכמה תלמידים לבצע מספר פעולות בזמנית למשל: להקפיץ כדור ובו זמנית לאכול כריך ולקרוא 2 משפטים מפסוקה 3 בעמוד 15; או ללכת 10 צעדים קדימה, 3 ימינה 4 אחורה ושלושה שמאלה תוך כדי שיחה בטלפון עם חבר/ה וקילוף תפוז.

לשאל את המבצעים ואת הצופים איך היה לעשות את המשימה. מה היה קשה? מדוע היה קשה?

שאלה לחשיבה אישית: איך את/ה חשוב/ת כשאת/ה מתמודד/ת עם נושא מורכב?

תהליך דומה למה שהיה עם הכדור, הכריך והספר (או אחר) קורה לא פעם בחשיבה שלנו, כשאנו מנסים לחשוב על הרבה דברים/הרבה היבטים של עניין בבת אחת. לשם כך פיתו אדוארד דה-בונו את הכלי "ששת כובעי החשיבה", המיועד להנחות אותנו בחשיבה מקבילה (על עניין אחד לחשוב כל פעם מהיבט אחד ואחר). זה יהיה נושאה של הסדנה.

לשים על הרצפה/שולחנות 6 כובעים (ציורים של כובעים) בצבעים השונים.

כל אחד יגריל פתק עם צבע ומספר קבוצה יעמוד ליד כובע בצבע שהכי מושך אותו.

בקבוצות שנוצרו לענות על השאלה: מה מזכיר לכם הצבע הזה? מה לדעתכם יכול לאפיין את החשיבה של הדבר הזה/הכובע הזה? לרשום על דף. (לא חייב, תלוי בזמן שיש לך).

לאחר שסיימו לשער על אודות חשיבת הכובע הנבחר לחלק דפי הסבר של דה בונו על חשיבתו של הכובע (ניתן למצוא גם בספר *למד את ילדך לחשוב* חלק שני החל מעמ' 92 (<http://www.branckowei.org.il/816/119.htm>))

לקרוא יחדיו בקבוצה ולראות אילו דברים דומים ואילו שונים מההשערה שלהם.

אם לא עשו את החלק של העלאת השערות לגבי מאפייני החשיבה של כל כובע אז רק לתת לקרוא את מאפייני החשיבה.

כל קבוצה מספרת לאחרים על מאפייני החשיבה של הכובע שלה.

בזוגות: לקחת חפץ או עניין פעוט לא מרגש ולהתייחס אליו בעזרת כל כובע שמכירים. (למשל: לקחת אגרטל ולהתייחס אליו בעזרת הכובע הלבן עובדות, מידע, נתונים וכו'. לאחר מכן בעזרת הכובע האדום מהן הרגשות שיש לי כלפיו, אילו התרשמויות וכו'. כך לעבור את כל הכובעים. לשים לב שהכובעים צהוב ושחור **צריכים להיות מנומקים**.

או

למצוא איור בו יש 2 דמויות ולדמיין מה הם חושבים ואומרים בכובע הזה.

לאחר שהתאמנו קצת במשמעות של כל כובע לחזור לדון בנושא הבוער שבו דנו בתחילת השיעור. אפשר שכל הכתה "תחבוש" אותו הכובע וכל פעם ידונו כולם באותו היבט של החשיבה אך אפשר גם שכל קבוצה תייצג כובע אחר.

מה דעתכם על כלי זה?

מה התרומה של ששת כובעי החשיבה לקיום דיון ולהבנת העניין?
תנו דוגמאות לעוד נושאים והקשרים (בכתה ומחוץ לביה"ס) שאפשר להשתמש בכלי זה.

מה אומרת או חושבת כל אחת מהדמויות בתמונה?

בכובע לבן:

בכובע אדום:

בכובע צהוב:

בכובע שחור:

בכובע ירוק:

בכובע כחול:

כובע אדום – חשיבה רגשית

הצבע האדום מתקשר עם אש וחום. הכובע האדום הוא כובע של תחושות, רגשות, אינטואיציות.

כאשר אנחנו חובשים את הכובע האדום ניתנת לנו הלגיטימציה (הרשות) לבטא את רגשותינו, ולכלול אותם בחשיבה שלנו, באופן גלוי ומודע. הכובע האדום אינו מבקש מאתנו לנמק (להסביר מדוע) או להצדיק את רגשותינו. איננו אמורים להיות "אובייקטיביים" כשאנחנו חובשים את הכובע האדום.

הכובע האדום עונה על השאלות:

- ❖ מה אני מרגיש בקשר לעניין כרגע? (בדרך-כלל, או בעוד שבוע אני עשוי להרגיש דברים שונים לגבי אותו עניין).
- ❖ האם הרגשות שלי הם חד-משמעיים לגבי אותו עניין, או מעורבים?
- ❖ מהי "תחושת הבטן" שלי? מה הן האינטואיציות שלי?

כובע לבן – חשיבה ניטרלית

הצבע הלבן מתקשר עם דף לבן חלק, ומסמל מידע נייטרלי.

כאשר אנחנו חובשים את הכובע הלבן, החשיבה שלנו מתמקדת ישירות במידע הקיים, שניתן להשגה, כגון: מספרים, סטטיסטיקה, עובדות, הערכות מבוססות.

הכובע הלבן עונה על השאלות:

- ❖ מה אנחנו יודעים על הנושא? איזה מידע יש בידינו?
- ❖ אילו סוגים של מידע יש בידינו? (עובדות מוכחות? השערות? דעות? מידע גלוי? מידע סמוי - רמזים?)
- ❖ איזה מידע חסר לנו?
- ❖ לאיזה צורך אנחנו זקוקים למידע החסר?
- ❖ איך משיגים מידע חסר? אילו שאלות שואלים?

כובע צהוב – חשיבה חיובית ואופטימית

הכובע הצהוב מתקשר עם אור השמש, ולכן הוא מייצג תקווה, אופטימיות.

כאשר אנחנו חובשים את הכובע הצהוב אנו מביטים קדימה אל העתיד בצפייה לצמיחה ולהגשמה, או לאחור בהזכרות בחוויות חיוביות. בהתבוננות לאחור, אנחנו מחפשים השפעות חיוביות.

הכובע הצהוב הוא כובע הגיוני, ולכן, ההערכה החיובית חייבת להיות מנומקת ומבוססת.

הכובע הצהוב עונה לשאלות:

- ❖ מה טוב ברעיון? מה היתרונות של הרעיון? מה התועלת שתצמח מזה?
- ❖ מי ירוויח מזה?
- ❖ כיצד נפיק את הרווח?
- ❖ מהו השיפור שנצליח להשיג? על מה עונה השיפור?
- ❖ מדוע זה יצליח? מהן ההוכחות להצלחה העתידית?

כובע שחור: חשיבה שלילית

הצבע השחור מתקשר, בין השאר, עם גלימת השופט או עם נקודה שחורה שנרשמת לנו.

כאשר אנחנו חובשים את הכובע השחור אנחנו מכוונים את עצמנו לחשוב באופן ביקורתי ולנמק מה לא טוב, מה לא יצליח, מה שלילי. הכובע השחור מונע מאתנו לעשות שגיאות ולפעול בפזיזות.

חשיבת הכובע השחור חייבת להיות מנומקת ומבוססת על נתונים.

הכובע השחור עונה על השאלות:

- ❖ האם זה נכון? האם המסקנה נובעת מראיות מוכחות (האם ש הוכחות)?
- ❖ האם זה מתאים (ליכולות ולניסיון שלנו? למטרות שלנו?)
- ❖ האם זה יצליח? האם זה טוב? מהן נקודות התורפה (החלשות) של הרעיון?
- ❖ מהן הסכנות, התוצאות השליליות? הקשיים והבעיות הכרוכים בכך?

כובע ירוק: חשיבה יצירתית

הכובע הירוק מתקשר, עם צמחיה, דשא, עצים, ומסמל צמיחה וגדילה.

כאשר אנחנו חובשים את הכובע הירוק אנחנו פעילים ויצירתיים בשני המובנים:

- א. חשיבה בונה: "להזיז" דברים, לגרום למשהו שיקרה.
- ב. דגש על חידוש: להעלות הצעות ורעיונות חדשים, חלופות חדשות, פתרונות חדשים, המצאות חדשות...

הכובע הירוק לא צריך להיות הגיוני. הוא לא מפחד מביקורת והוא יכול לנבוע מגירויים אקראיים.

הכובע הירוק שואל:

- ❖ מה עוד? (איזה עוד רעיון לפעולה, עוד הצעה לפתרון, עוד מסקנה, עוד הסבר, עוד שאלה, עוד נקודת מבט)
- ❖ האם קיימים כיווני חשיבה חדשים שלא העלנו? אילו אלטרנטיבות (חלופות, דברים שיחליפו) ניתן להציע?
- ❖ כיצד ניתן "למלא את הדף הריק" מה יעזור לנו "לפרוץ" את מסגרת הרעיונות וההצעות הקיימים

כובע כחול: חשיבה על החשיבה

הצבע הכחול מתקשר עם שמים כחולים. השמים הם מעל לכל ולכן
הכובע הכחול מסמל מבט-על.

כאשר אנחנו חובשים את הכובע הכחול אנחנו חושבים על החשיבה שלנו. כדי שנצליח לחשוב על החשיבה שלנו, עלינו להתרחק ממנה מעט, ולבחון אותה ממבט-על.

הכובע הכחול עונה על השאלות:

- ❖ היכן אנחנו עומדים עתה בדיון? מהו מוקד הדיון? מהי מטרת הדיון? מה אנחנו מנסים לעשות עכשיו?
- ❖ מהו הצעד הבא שנעשה בחשיבתנו?
- ❖ איזה כובע נוסף רצוי שישתתף עכשיו בדיון, ומדוע?
- ❖ איזה תכנון (סדרת פעולות) כדאי לבנות להמשך הדיון?
- ❖ מה כבר יש לנו? האם ניתן לסכם? מה אנחנו מסכמים?
- ❖ מה אפיין את החשיבה שלנו בדיון? האם החשיבה שלנו הייתה יעילה? אחרת? איזו?
- ❖ מה היו הקשיים שלנו? האם יש לנו פתרונות לקשיים?
- ❖ מהן ההצלחות שלנו? האם אנחנו יודעים כיצד להצמיח הצלחות נוספות?